

9. Trabzon Halkının Gözünden Arap Turistler: Fırsatlar ve Dinamikler Üzerine Nitel Bir Arařtırma¹

Mehtap AKDOĐAN²

Süleyman SOYHANOĐLU³

APA: Akdoğan, M. & Soyhanoglu, S. (2025). Trabzon Halkının Gözünden Arap Turistler: Fırsatlar ve Dinamikler Üzerine Nitel Bir Araştırma. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (44), 111-135. **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635067>

Öz

Trabzon son yıllarda artan bir biçimde Arap turistler tarafından ziyaret edilmekte ve Körfez ülkeleri için bir turizm merkezi haline gelmektedir. Türkiye, turizmin önemli bir gelir kalemi olduğu bir ülke olarak bölgenin tercih edilebilirliğini artırmaya yönelik politikalara ağrılık vermektedir. Öte yandan Türkiye'de artan yabancı düşmanlığı farklı bölgelerde yerel halkın olumsuz tutum ve davranışlarıyla sonuçlanmakta ve sosyal ve ekonomik bir risk olarak gündem güne artmaktadır. Bu durum, Arap turistler için Trabzon'un tercih edilebilirliğini sekteye uğratabilecek bir risk olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlama paralel olarak söz konusu yabancı düşmanlığının Trabzon için de geçerli olup olmadığını ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen bu çalışma, nitel yöntemine uygun olarak yürütölmüş ve Arap turistlerle doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim halinde olan ve Trabzon'da ikamet eden 24 katılımcı ile bu eksende yarı yapılandırılmış görüşme formu ile mülakatlar yapılmıştır. Betimsel analiz tekniği ile tematize edilen bulgular, Arap turistlerin ekonomik etkileri, kültürel etkileşim ve Arap turistlere yönelik algı çerçevesinde bir araya getirilmiştir. Buna göre; Trabzon'da yerel halkın Araplara yönelik olumsuz bir tutum sergilemediği, Arap turistlerin ekonomik katkılarının yüksek olduğu, kültürel bir tehdit unsuru olarak algılanmadıkları ve Arap turistlerin daha sık bir biçimde Trabzon'a gelmelerinin desteklendiğini ortaya koymaktadır. Bu nokta, Trabzon'da yabancı düşmanlığı olgusunun yaygın olmadığını örneklendirirken turizmin gelişmesi ile özellikle istihdam faaliyetlerinin hız kazanacağının düşünölmesi nedeniyle yerel yönetim ve politika yapıcılarının daha güçlü bir biçimde turizmi desteklemeleri gerektiğini göstermektedir.

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Etik İzni: Etik izin gerektirmeyen bir araştırmadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Ithenticate, Oran: %3

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 22.08.2024-**Kabul Tarihi:** 11.01.2025-**Yayın Tarihi:** 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635067>

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² YL Öğrencisi, Trabzon Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık / Master Student, Trabzon University, Institute of Social Sciences Public Relations and Advertising (Trabzon, Türkiye), **eposta:** mehtapakdoan@gmail.com, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0009-0006-3220-2039>, **ROR ID:** <https://ror.org/04mmwq306>, **ISNI:** 0000 0004 7889 928X

³ Dr. Öğr. Üyesi, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakölteisi, Sosyal Hizmet Bölümü / Assist. Prof., İstanbul 29 Mayıs University, Faculty of Economics and Administrative Sciences, Department of Social Work (İstanbul, Türkiye), **eposta:** ssoyhanoglu@29mayis.edu.tr, **ORCID ID:** <https://orcid.org/0000-0001-5517-8568>, **ROR ID:** <https://ror.org/014bh1q35>, **ISNI:** 0000 0004 0454 9148

Anahtar kelimeler: Trabzon, Turizm, Arap Turist, Yabancı Düşmanlığı, Kültürel Etkileşim

Arab Tourists Through The Eyes of The People Of Trabzon: A Qualitative Study on Opportunities and Dynamics⁴

Abstract

Trabzon has increasingly become a popular destination for Arab tourists in recent years, emerging as a tourism center for the Gulf countries. As a country where tourism is a significant source of income, Turkey has been focusing on policies to enhance the region's attractiveness. On the other hand, rising xenophobia in Turkey is leading to negative attitudes and behaviors among the local population in various regions, becoming a growing social and economic risk. This situation is considered a potential risk that could undermine Trabzon's attractiveness to Arab tourists. In this context, this study was conducted to determine whether xenophobia is also prevalent in Trabzon. The study was carried out using a qualitative method, and semi-structured interviews were conducted with 24 participants who are either directly or indirectly interacting with Arab tourists and reside in Trabzon. The findings, thematized through descriptive analysis, were categorized under the economic impact of Arab tourists, cultural interaction, and perceptions towards Arab tourists. According to the findings, the local population in Trabzon does not exhibit negative attitudes towards Arabs, Arab tourists are seen as having a high economic contribution, they are not perceived as a cultural threat, and their increased visits to Trabzon are encouraged. This indicates that xenophobia is not widespread in Trabzon, and that local government and policymakers should more strongly support tourism, especially since it is believed that the development of tourism will accelerate employment activities.

Keywords: Trabzon, Tourism, Arab Tourists, Xenophobia, Cultural Interaction

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation process of this study and all the studies utilised are indicated in the bibliography.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Ethics Approval: It is a research that does not require ethical permission.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliographies.

Similarity Report: Received – Ithenticate, Rate: 3

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 22.08.2024-Acceptance Date: 11.01.2025-Publication Date: 21.02.2025; **DOI:** <https://doi.org/10.5281/zenodo.14635067>

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Giriş

Trabzon, son yıllarda Arap turistlerin ilgisini çeken önemli bir turistik destinasyon haline gelmiştir. Bu ilgi, şehirdeki turizm sektöründe belirgin bir artışa ve ekonomik dönüşüme yol açmıştır. Arap turistlerin artan ziyaretleri, Trabzon'un turizm altyapısının geliştirilmesine yönelik yeni yatırımların teşvik edilmesine ve hizmet standartlarının yükseltilmesine katkıda bulunmuştur. Bu gelişmeler, şehrin turizm endüstrisindeki büyüme potansiyelini artırmış ve yerel ekonomiye fayda sağlamıştır.

Öte yandan Türkiye'de özellikle son yıllarda artan yabancı düşmanlığının, Trabzon'u tercih eden Arap turistler üzerinden de pratize edildiğini gösteren bir ortamdan söz edilebilmektedir. Buna göre; Trabzon'a gelen Arap turistlere karşı olumsuz bir tutumun yaygınlaştığını gösteren pek çok akademik ve medya içeriğine rastlamak mümkündür. Bu bağlamda Trabzon'da Arap turistler üzerinden doğrudan yerel halkın görüşünü yansıtan bir içeriğin hazırlanması ihtiyacı doğmuştur. Böylece mevcut çalışmada da Trabzon'da Arap turistler ekseninde turizm faaliyetlerinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen yerel halkın görüşleri yansıtılmak istenmiş, bu çerçevede bir uygulama gerçekleştirilmiştir.

Kuramsal Çerçeve

Arap Turist Profili

Turizm sektörü, Türkiye ekonomisinin en temel kaynaklarından birini oluşturmaktadır. Küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin etkisiyle, turizm endüstrisinde hızla artan bir rekabet ortamı meydana gelmektedir. Turizm destinasyonları, uluslararası turizm pazarlarında rekabet edebilmek için, konumlarını ve sahip oldukları kültürel, tarihi ve doğal kaynakları değerlendirmektedir. Türkiye'nin coğrafi konumu, Asya ve Avrupa arasında yer almasıyla birlikte zengin tarihi, kültürel ve doğal mirasıyla dikkat çekmektedir. Ayrıca, Ortadoğu Bölgesine yakınlığı, Arap ülkelerinden gelen turistler için Türkiye'yi turistik bir cazibe merkezi haline getirmektedir. Ortadoğu bölgesinden gelen turist sayısındaki artış, farklı faktörlerin etkisiyle artmaya başlamıştır. Coğrafi yakınlık ve kendi ülkelerinde bulunmayan doğal güzellikler gibi nedenlerle Trabzon, Arap turistler için yaz, sağlık, kitle ve kültür turizmi gibi çeşitli türler açısından uygun bir destinasyona dönüşmüştür (Cesur ve Çeken, 2021; Sevinç, 2019).

Son 10 yılda Türkiye'nin Körfez Ülkeleri tarafından genel anlamda daha popüler hale gelmesinde bir dizi faktör etkili olmuştur. Bu faktörler arasında Türk dizilerinin Arap televizyonlarında yayınlanması, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da yaşanan karışıklıkların etkisiyle Türkiye'nin istikrarlı görünümü, Malezya ve Endonezya gibi ülkelerin Türkiye'ye göre daha uzak olması, Avrupa ve Amerika'da helal gıda, ibadet mekânları ve diğer konularda yaşanan sıkıntılar yer almaktadır. Ancak, bu ilgi özellikle İstanbul başta olmak üzere Trabzon gibi şehirlere yönelmiştir. Arabistan'ın turizm pazarından en fazla yararlanan ülkeler, kendi ülkelerinin ana kentlerine yeterli uçuş olanaklarına sahip olanlardır. Bu bağlamda, Türkiye'nin İstanbul gibi merkezi şehirlerine ek olarak, Arap coğrafyasından büyük talep gören Trabzon gibi şehirlere doğrudan uçuşların sağlanması büyük önem taşımaktadır (Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı, 2013).

Arap turistlerin en temel tatil etkinlikleri genellikle alışveriş yapma, çevredeki görülmeye değer yerleri ziyaret etme ve dışarıda yeme içme şeklinde olmaktadır. Bu nedenle, genellikle doğal güzelliklerle öne çıkan ve kadın turistlerin alışveriş yapabileceği imkanlar sunan yerler daha çok tercih edilmektedir. Ayrıca, çocuklu ailelerin tercihleri de çocukların vakit geçirebileceği oyun alanlarına sahip tesisleri

içerebilir. Konaklama tercihleri ise genellikle gelir düzeylerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Özellikle Temmuz ve Ağustos aylarında, serin ve soğuk iklimlere sahip olan bölgeleri tercih etmektedirler. Bu bölgeler genellikle alışveriş merkezlerine yakın dağ, orman veya göl kenarındaki tesisler olabilmektedir. Arap turistler, genellikle herkesin erişimine açık alanlarda yüzme, helal gıda konusundaki hassasiyet, alkol tüketmeme ve dışarıda yemek yeme alışkanlıkları nedeniyle her şey dâhil sistemi tercih etmemektedirler (DOKA, 2015).

Trabzon'u ziyaret eden Arap pazarı içinde, Suudi Arabistanlı turistler yaklaşık %60'lık bir oranla ilk sırada yer almakta, bunu Birleşik Arap Emirlikleri ve Kuveytli turistler izlemektedir. Bölge genellikle orta gelir düzeyine sahip Arap turistler tarafından ziyaret edilse de, üst gelir seviyesine sahip turistler de bölgeyi ziyaret etmektedir. Bu turistler genellikle aileleriyle uzun süreli seyahatler yaparlar ve memnun kaldıkları bölgelere tekrar gitme eğilimindedir. Orta gelir seviyesine sahip turistlerin ağırlıklı olmasından dolayı, konaklama olarak genellikle geniş daireler, apartmanlar, dağ ve yayla evleri tercih edilir. Arap turistler, Trabzon ilinde en çok Uzungöl'ü ziyaret etmektedir. Temel harcamaları konaklama, yeme-içme ve bağımsız ve rahat hareket edebilme adına araç kiralama kalemlerinden oluşmaktadır. Ayrıca, bu turistler arasında alışverişe büyük harcamalar yapan bir kesim de bulunmaktadır. Son yıllarda ise Arap turistler arasında arsa ve konut satın alma talebi de artmaktadır (DOKA, 2015).

İldeki turistik talebe ilişkin yapılan incelemeler, 2023 yılında yerli ziyaretçi sayısının 466 bin 644 yabancı ziyaretçi sayısının 489 bin 454 olmak üzere toplam ziyaretçi sayısının 1 milyon 319 bin 299'a ulaştığı görülmektedir. Trabzon'a en fazla ziyaretçi sağlayan ülke, 286 bin 465 kişi ile Suudi Arabistan olmuştur. Ziyaretçi sıralamasında ikinci sırada, 60 bin 375 ziyaretçi ile Umman yer almaktadır. Üçüncü sırayı 42 bin 548 ziyaretçi ile Birleşik Arap Emirlikleri, dördüncü sırayı 42 bin 425 ziyaretçi ile Kuveyt, beşinci sırayı ise 36 bin 637 ziyaretçi ile Ürdün almıştır (Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023).

Yabancı Düşmanlığı ve Turizm

Literatürde yer alan pek çok çalışma, yabancı düşmanlığının kültürlerarası etkileşime dramatik bir biçimde olumsuz etkilerde bulunduğunu ve buna bağlı olarak göçmen karşıtı tutum ve davranışların arttığını ortaya koymaktadır (Aldamen, 2023; Devakumar ve diğerleri, 2022; Lantz ve Wenger, 2023; Lantz, Wenger ve Mills, 2023; Mamun ve Griffiths, 2020). Bunun yanı sıra, yine literatürdeki pek çok çalışma, artan yabancı düşmanlığının yaşam kalitesi ve sosyal işlevsellik gibi olgulara da önemli oranda zarar verdiğini ve ülke içerisindeki göçmenlerin sosyal yaşam alanlarını kısıtladığını göstermektedir (Huang ve diğerleri, 2020; Nowowiejska ve diğerleri, 2022; Pazhuhan ve diğerleri, 2020; Tokay Argan ve Mersin, 2021).

Bu durum, büyük ölçüde göçmenlerin ülke içerisindeki ekonomik sorunlardan sorumlu tutulması veya işlenen suçların büyük oranda göçmenler tarafından gerçekleştirildiğine yönelik inanç gibi gerçeğe dayanmayan ve esasen ahlaki panik ve yalan haber gibi olgular nezdinde güçlenen deneyimler olarak ifade edilebilmektedir (Doğan ve Ünal, 2021; Erdoğan, Kavukçuer ve Çetinkaya, 2017; Gürsoy, 2022; Wakili ve Cangoz, 2022). Öte yandan, göçmenlere yönelik gerçekleşen yabancı düşmanlığı, genelleştirilerek turizm gibi ülkeye oldukça faydalı olan sektörler üzerinde de olumsuz etkilerde bulunabilmektedir. Nitekim, yabancı düşmanlığının turizm üzerinde çift yönlü olumsuz etkilerinden söz eden çalışmalara rastlamak mümkündür. Bu çalışmalardan bazıları, yabancı düşmanlığı nedeniyle ülkeye gelen turist sayısının azaldığını göstermektedir. Buna göre, yabancı düşmanlığının artmasıyla yerel halkın turistlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlarının giderek arttığı ve bu nedenle bölgenin

turistler nezdinde tercih edilebilirliğinin azaldığı bir korelatif ilişkinin söz konusu olduğuna işaret edilmektedir (Aslani, Dehghan Pour Farashah ve Santos, 2023; Endrich ve Michel, 2020; Gyimóthy, Braun ve Zenker, 2022).

Yabancı dūřmanlıđının turizm üzerindeki olumsuz etkisinin ikinci perspektifi ise zaman içerisinde turistlerde oluşan yabancı dūřmanlıđı olgusudur. Bu noktada, turistlere yönelik gerçekleşen yabancı dūřmanlıđının turistler üzerinde de olumsuz bir algı oluşturduğu, bu nedenle menşe ülkenin vatandaşlarının genel olarak hedef ülke vatandaşlarına yönelik olumsuz dūřüncelerinin arttığı ifade edilmektedir. Bu durum, yabancı dūřmanlıđının hem yerel halk tarafından güçlendirilen hem de turistler tarafından pekiştirilen bir olgu olarak değerlendirilebilmesinin önünü açmaktadır (Deniz ve Zengin, 2018; Gyimóthy ve diğerleri, 2022; Kock, Josiassen ve Assaf, 2019).

Tüm bu hususlar bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye'de giderek artan yabancı dūřmanlıđının da potansiyel olarak turistlere yansıtılması muhtemel bir sonuç olarak değerlendirilmektedir. Bu gerevede mevcut alışma, Trabzon'daki yerel halkın Arap turistlere yönelik tutum ve davranışlarının incelenmesini içermektedir.

Yöntem

Bu çalışmanın yöntemi olarak nitel araştırma yöntemi benimsenmiştir. Nitel yöntem, Trabzon'da turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel boyutları üzerindeki etkilerini anlamada, katılımcıların deneyimlerini, algılarını ve kişisel anlatılarını derinlemesine keşfetme fırsatı sunmaktadır. Bu metodoloji, turizmin karmaşık ve çok boyutlu yapısını, katılımcıların kendi perspektiflerinden, kendi kelimeleri ve ifadeleriyle detaylı bir şekilde ortaya koymak için idealdir. Özellikle, turizm algıları ve politikalarının etkinliği gibi soyut konuların araştırılmasında, katılımcıların doğrudan seslerini duyurmak, gerçekçi ve kapsamlı bir anlayış sağlamaktadır (Creswell, 2016).

Nitel araştırma yaklaşımı, yerel halkın turizmle olan etkileşimlerini anlamak için özellikle uygun bir yöntemdir çünkü bu yöntem, katılımcıların duygusal ve bireysel yansımalarını içeren zengin veriler ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşım, araştırmacılara, turizmin yerel ekonomiye ve kültüre olan etkilerini, bu etkilerin hem olumlu hem de olumsuz yönlerini, ve turizmle ilgili politika ve uygulamaların katılımcıların günlük yaşamlarında nasıl bir etki yarattığını detaylı bir şekilde inceleme fırsatı vermektedir. Katılımcıların açık uçlu yanıtları sayesinde, turizmin neden olduğu değişimler ve bu değişimlere yönelik toplumsal tepkiler derinlemesine incelenebilmektedir (Baltacı, 2018).

Nitel yöntemin seçilmesinin bir başka nedeni de, turizmin sosyal, ekonomik ve çevresel boyutlarının nasıl i içe geçtiğini ve bu etkileşimlerin yerel topluluk üzerinde nasıl somutlaştığını çok yönlü bir perspektiften ele alabilmektir. Yarı yapılandırılmış mülakatlar, odak grupları ve gözlem teknikleri gibi nitel araştırma araçları, bu karmaşık etkileşimleri kapsamlı bir şekilde değerlendirme imkanı sunmaktadır. Bu teknikler, turizm sektörünün yerel topluluk üzerindeki etkilerini anlamada kritik bir role sahiptir, çünkü bu teknikler aracılığıyla katılımcıların yaşadıkları gerçek deneyimler, duygular ve dūřünceler doğrudan kaydedilmektedir (Baltacı, 2018). Bu yaklaşım, turizmin sürdürülebilirliği ve yerel topluluklar üzerindeki uzun vadeli etkileri hakkında derinlemesine bilgi sağlamaktadır.

Çalışma Grubu

Mevcut araştırmanın evreni, Trabzon şehrinde yaşayan ve turizm faaliyetlerinden doğrudan veya dolaylı olarak etkilenen bireyler olarak tanımlanmıştır. Araştırmanın kapsamı, bu evren içerisinde turizmin

ekonomik, sosyal ve kültürel etkilerini yaşamış ve bu etkiler hakkında bilgi sahibi olan bireylerle sınırlıdır. Özellikle turizm sektöründe çalışanlar, yerel esnaflar, otel işletmecileri ve yerel yönetim temsilcileri bu evrene dahildir. Bu katılımcılar, turizmin yerel ekonomi ve toplum üzerindeki etkilerini ilk elden deneyimlemiş kişiler olarak araştırmanın derinlik ve zenginliğini artırmaktadır (Arıkan, 2021).

Örnekleme yöntemi olarak amaçlı örnekleme kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmanın gereksinimlerini en iyi şekilde karşılayabilecek, konu hakkında kapsamlı bilgi ve deneyime sahip bireyleri hedeflemektedir. Bu örnekleme yöntemi, özellikle nitel araştırmalarda tercih edilir çünkü araştırma sorularına en uygun ve zengin bilgiyi sağlayacak katılımcılara ulaşmayı mümkün kılmaktadır (Babbie, 2007). Trabzon'da turizmin çeşitli yönlerini ve bu yönlerin yerel halk üzerindeki etkilerini anlamak için, turizmle direkt ilişkili olan veya turizm politikalarından etkilenen bireyler özellikle seçilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın örnekleme söz konusu grup içerisinde bilinçli bir şekilde seçilen 24 katılımcıdan oluşmaktadır.

Amaçlı örnekleme yönteminin bir diğer yararı, araştırma sürecini daha verimli hale getirmesidir. Bu yöntem, araştırma için belirlenen spesifik kriterlere uygun katılımcıların belirlenmesine olanak tanımakta, böylece araştırmanın odak noktasına daha hızlı ve doğrudan ulaşılabilir (Baltacı, 2018). Trabzon örneğinde, turizmin ekonomik etkilerini anlamak için yerel işletme sahipleri, turizmin kültürel etkilerini derinlemesine analiz etmek için ise yerel halk ve kültür araştırmacıları örnekleme sürecinde öncelikli olarak seçilmiştir. Bu stratejik yaklaşım, araştırmanın genel hedeflerine ulaşılmasında kritik bir rol oynamaktadır.

Tablo 1: Çalışma Grubunun Demografik Bilgileri

Kişi	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek
K1	50	Lisans	İşletmeci
K2	69	Lisans	Bakkal
K3	72	Lise	Şirket Yöneticisi
K4	67	Lisans	Manav
K5	68	Önlisans	Ticaret
K6	66	Ortaokul	İşletmeci
K7	50	Lise	Restoran İşletmecisi
K8	42	Lise	İşletmeci
K9	48	Lisans	Eczacı
K10	35	Ortaokul	Kuyumcu
K11	53	Lise	Kafe İşletmecisi
K12	60	Lise	Kafe İşletmecisi
K13	45	Lise	Terzi
K14	55	Ortaokul	Büfeci
K15	62	Ortaokul	Kasap
K16	40	Lise	Kuaför
K17	38	Lise	Lokantacı
K18	47	Ortaokul	Tahcı
K19	33	Lise	Kuru Temizlemeci

K20	70	Lise	Otomobil Galerisi İşletmecisi
K21	36	Lise	Ayakkabıcı
K22	49	Önlisans	Elektronikçi
K23	51	Ortaokul	Fırıncı
K24	44	Lise	Şirket Yöneticisi

Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Araştırma sürecinde yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme sürecinde katılımcıların beyanlarına uygun olarak görüşme formu esnetilmiş ve görüşme sürecine uygun olarak katılımcıya ek sorular da sorulabilmektedir.

Verilerin Toplanması

Araştırma kapsamında veriler Trabzon ilinde doğrudan araştırmacının katılımcılara ulaşması yoluyla toplanmış ve kolay ulaşılabilir örnekleme metodu esas alınmıştır. Buna göre; araştırmacı için maliyet oluşturmayacak, yakın ve ulaşılabilir katılımcılar örnekleme dâhil edilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi için MAXQDA 2020 Pro programı kullanılmıştır. Bu program, nitel verilerin düzenlenmesi, kodlanması ve analiz edilmesi süreçlerinde oldukça etkilidir. Araştırma sürecinde toplanan derinlemesine mülakatlar ve gözlemler, bu programa aktarılarak sistematik bir şekilde kodlanmıştır.

Kodlama işlemi sırasında ortaya çıkan kategoriler tanımlanmış ve bu kategoriler etrafında veriler yeniden organize edilmiştir. Dolayısıyla verilerin analizi sürecinde betimsel analiz tekniğinin kullanıldığı söylenebilmektedir. Betimsel analiz ile araştırmacı, benzeşik kodları bir araya getirerek kategori ve temaları oluşturmakta, araştırma öncesinde netleştirilmiş bir tematik bağlamı kullanmamaktadır. Bu doğrultuda mevcut çalışmada da temalar ve kategoriler, verilerin analizi sürecinde katılımcı ifadeleri üzerinden oluşturulmuş ve betimsel analiz tekniğine uygun olarak hareket edilmiştir (Creswell, 2016). Bu süreç, katılımcıların Arapların Trabzon’u tercih etmelerine yönelik analizi mümkün kılmış, Arap turist algısına yönelik içeriklerin oluşmasını sağlamıştır.

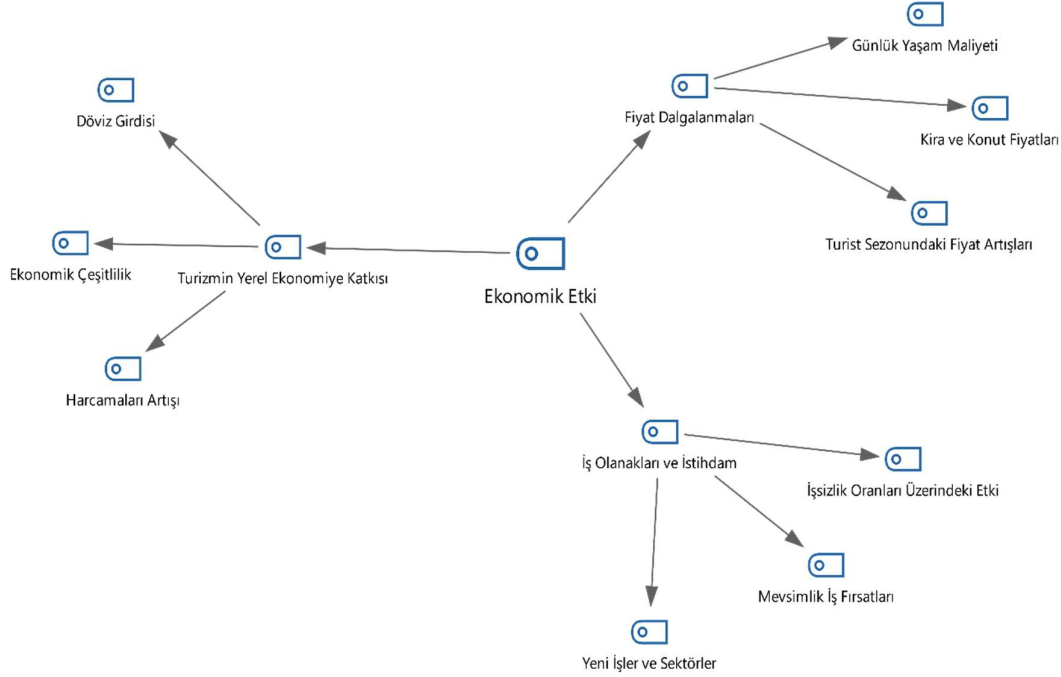
Bulgular ve Yorum

Yapılan araştırma doğrultusunda tematik olarak bulgular üç ana başlık altında toplanmıştır. “Ekonomik Etki”, “Kültürel Etkileşim” ve “Turizm Algısı” olarak dizayn edilen ve katılımcıların ifadeleri doğrultusunda oluşturulan ana temalar, belirli kategorilere ayrıştırılmış, ardından her bir kategori nezdinde de uygun kodlar belirlenerek çalışma betimsel analize uygun bir biçimde gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda söz konusu ana temalar, her bir kategori ve kod özelinde detaylı olarak analiz edilmiştir.

Ekonomik Etki

Katılımcıların tamamı, Arap turistlerin Trabzon’un ekonomisine katkı sunduğunu belirtirken ekonomik yönün farklı olmulu ve olumsuz içeriğine de vurgu yapılmıştır. Buna göre; Arap turistlerin iş olanaklarını

kolaylaştırması ve istihdamın gerçekleştirilmesine vurgu yapılmasının yanı sıra genel olarak Arap turistler aracılığıyla pek çok esnafın da ciddi faydalar sağladığına değinilmiştir. Buna karşın şehir özelinde fiyat dalgalanmaları olarak addedilen olumsuz bir kategoriden söz etmek de mümkündür. Bu çerçevede Şekil 1, ekonomik etki temasının kategori ve kod haritasını betimlemektedir.

Şekil 1. Katılımcıların Arap Turistlerin Trabzon'a Ekonomik Yönden Etkilerine Dair Düşünceleri

Trabzon'daki yerel halkın Arap turistlerin varlığından ekonomik olarak nasıl etkilendiği üzerine yapılan nitel araştırmada, özellikle işsizlik oranları üzerindeki olumlu etkiler dikkat çekmektedir. Katılımcılar, Arap turistlerin bölgeye gelmesiyle birlikte artan turizm aktivitelerinin, özellikle otelcilik, araç kiralama ve ev kiralama gibi sektörlerde yeni iş fırsatları yarattığını belirtmektedir. Nitekim, bir katılımcının ifadesine göre, turistlerin bölgeye gelmesiyle birlikte havaalanı çevresinde araç kiralama hizmetleri genişlemiş, bu da yerel işsizlik üzerinde doğrudan olumlu bir etki yaratmıştır. Bu durum, özellikle turizm sezonunda bölgedeki işsizlik oranlarını düşürmekte ve yerel halka geçici de olsa istihdam sağlamaktadır.

“Mesela trabzon da otel sayısı yazın mesela boş oda bulmak zor hala demek otele ihtiyaç var ama işte sadece 4 aylık bi şey içinde fazla yatırım gelmiyor demekki ama fakat yinede otel inşaatları hala devam ediyor butik oteller artıyor mesela bungalov evler artıyor orta işletmeler bu tip barınma yerlerine yatırım yapmaya başladı. Hani illa böyle büyük atıyorum Hilton, Hilton da var Trabzon da gerçi de. Yani Ramada var mesela büyük firmaların da otelleri var illaki atıyorum Swiss otel gibi böyle büyük büyük otellerin olması da gerekmiyor aslında butik oteller de çok yaygın olmaya başladı. Bir de son zamanlarda apartlar çok yaygınlaşmaya başladı. Apartları da tercih ediyor Araplar. Çünkü onlar kalabalık geldiği için apart evleri mesela daha çok tercih ediyorlar otel odasına nazaran çünkü aynı evde bi aile konaklayabiliyor. Otel kiralasa belki 3 4 oda kiralayacak ama burda sadece bir daire kiralarak bir aile barınabiliyor. Apartlar da büyük artış var mesela trabzonda e bunların artması neyi gerektiriyor istihdamı.” (Katılımcı 1, Erkek, 50 Yaşında)

“Yani seviyor diyeceğim çünkü hemen hemen köylerin veya ekonomik durumu düşük olan herkes bu Arap turizminin iyi bir tarafı olduğunu düşünüyor. Arap turizminden işte şoföründen köyde yaylacısından bal satanından kozmetik satanından bütün alt tabaka yararlanabiliyor yani. Yani bugün genel manada çaykara bölgesi bungalov tarzı var evini kiraya verebiliyor çok lüks aramıyorlar işte bir otele gideyim hemen havuz olsun disco olsun bütün alt tabakalar yararlanabiliyor yani. Toplumun

geneline yayılan bir refah artışı oluyor. Ege de böyle değil. Ege de genelde büyük yatırım sahipleri bunlardan kazanıyor. Ama Arap turizminden alt tabaka iyi para kazanıyor.” (Katılımcı 9, Kadın, 48 Yaşında)

Buna ek olarak, turist sayısındaki artış, daha fazla otel ve konaklama tesisinin inşa edilmesine yol açmış, bu da inşaat sektöründe çalışacak işçi ihtiyacını artırmıştır. Katılımcı ifadelerinden anlaşıldığı üzere, bu yeni iş imkanları sadece doğrudan turizmle bağlantılı alanlarda değil, aynı zamanda inşaat, bakım ve hizmet sektörlerinde de genişlemeye neden olmuştur. Özellikle butik oteller ve bungalov tarzı konaklama yerlerinin çoğalması, bölgede yıl boyunca sürdürülebilir iş olanakları yaratılmasına katkıda bulunmuştur.

Bu genişleme, sadece işsizlik oranlarını düşürmekle kalmayıp, aynı zamanda yerel ekonomide canlılık yaratmış ve bölgenin ekonomik yapısını daha dinamik hale getirmiştir.

Arap turistlerin Trabzon'a olan ilgisinin artması, özellikle turizm odaklı mevsimlik iş fırsatlarının yaratılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu kapsamda, mevsimlik işler, özellikle yaz aylarında turizm aktivitelerinin yoğunlaşmasıyla birlikte yerel halk için ekonomik bir can damarı haline gelmiştir. Turist akınının yoğun olduğu dönemlerde oteller, restoranlar ve turizmle ilişkili diğer işletmeler geçici çalışanlarını artırarak, işsizlik sorununa mevsimsel çözümler sunmaktadır. Bu durum, özellikle öğrenciler ve geçici iş arayanlar için önemli fırsatlar oluşturmaktadır.

Mevsimlik iş olanakları, aynı zamanda turizm sektörünün çeşitlenmesine de katkı sağlamaktadır. Örneğin, Trabzon'da son yıllarda butik oteller, bungalov evleri ve özel kiralamalar gibi alternatif konaklama tesisleri popüler hale gelmiştir. Bu tesisler, geleneksel otel işletmeciliğinin ötesinde, kişiselleştirilmiş hizmetler sunarak turistlere daha özgün deneyimler sağlamaktadır. Bu tür işletmelerin artışı, mevsimlik işlerin yanı sıra, bölgeye özgü turizm ürünlerinin geliştirilmesine ve pazarlanmasına da olanak tanımaktadır.

Ayrıca, mevsimlik işler, yerel ekonomiye dolaylı yollarla da katkıda bulunmaktadır. Turistler tarafından harcanan para, genellikle yerel esnaf ve işletmeler aracılığıyla bölge ekonomisine tekrar dönüş yapmaktadır. Örneğin, turistlerin kiraladığı evler, otomobiller veya yedikleri yerel yemekler, para akışının yerel halka doğrudan yarar sağlamasını güvence altına almaktadır. Bu para akışı, mevsimlik işlerin sürdürülebilirliğini artırarak, bölgenin ekonomik bağımsızlığını güçlendirmekte ve yerel halkın yaşam standartlarını yükseltmektedir.

Turizmle ilgili mevsimlik işlerin yaratılması, aynı zamanda yerel kültür ve geleneklerin korunması ve tanıtılmasına da olanak sağlamaktadır. Özellikle el sanatları, yerel müzik ve geleneksel festivaller, turistlerin ilgisini çekmekle kalmayıp, bu faaliyetlerle ilişkili mevsimlik işler de yaratmaktadır. Bu durum, kültürel mirasın ekonomik değerinin artmasına ve böylece bu değerlerin korunmasına ve sürdürülebilir şekilde kullanılmasına yardımcı olmaktadır.

Dolayısıyla, mevsimlik iş fırsatlarının sağladığı ekonomik ve kültürel etkileşim, Trabzon'un turizm sektörünün dinamiklerini anlamak için kritik öneme sahiptir. Bu işler, yalnızca kısa vadeli ekonomik faydalar sağlamakla kalmayıp, aynı zamanda bölgenin sosyal ve kültürel dokusunu zenginleştiren uzun vadeli etkilere de sahiptir. Bu etkileşim, Trabzon'un turizm potansiyelini artırırken, yerel halkın ekonomik refahına da önemli katkılar sağlamaktadır.

Arap turistlerin Trabzon'a olan ilgisinin yükselmesi, sadece mevcut işlerde artışa değil, aynı zamanda

bölgede yeni iş kollarının ve sektörlerin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Özellikle turizme özgü hizmetlerin çeşitlenmesi, yerel girişimciler için yeni iş alanları yaratmıştır. Örneğin, turistlerin artan konaklama ihtiyaçlarına cevap vermek üzere, apart daireler ve bungalov gibi alternatif konaklama hizmetleri popülerlik kazanmıştır. Bu yeni konaklama biçimleri, geleneksel otelcilik sektörünün ötesinde, farklı beceri ve hizmet anlayışını gerektiren iş imkanları sunmaktadır.

Yeni işlerin oluşumuna örnek olarak, kültürel turlar ve yerel deneyimleri sunan rehberlik hizmetleri gösterilebilir. Turistlerin bölgenin tarihi ve kültürel zenginliklerini keşfetme arzusu, yerel rehber ihtiyacını artırmış ve bu alanda yeni iş fırsatları yaratmıştır. Ayrıca, yerel ürünlerin pazarlanması ve satışı, özellikle organik tarım ürünleri, el sanatları ve yerel sanat eserleri, turistlerin ilgisini çeken ve yeni ekonomik faaliyetler olarak ön plana çıkmıştır.

Turistlerin taleplerini karşılamak üzere hizmet sektöründe de çeşitlenmeler görülmektedir. Örneğin, lüks taşımacılık hizmetleri, özel aşçılık ve catering hizmetleri, kişiye özel tur paketleri gibi alanlarda yeni işletmeler açılmıştır. Bu tür hizmetler, yerel işgücüne yönelik olarak daha özelleşmiş beceri ve eğitim gerektiren pozisyonlar oluşturmuştur, böylece işgücünün niteliğini artırma yönünde de katkı sağlamıştır.

Ayrıca, bu yeni işler ve hizmetler, bölgenin uluslararası alanda tanıtımına ve pazarlanmasına da katkıda bulunmaktadır. Turistlerin memnuniyeti ve olumlu geri bildirimleri, daha geniş bir turist kitlesinin bölgeye ilgisini çekmekte ve Trabzon'un turizm pazarındaki rekabetçiliğini artırmaktadır. Bu durum, uzun vadede bölgesel kalkınma için önemli bir itici güç oluşturmakta ve turizmin sürdürülebilir bir ekonomik faaliyet haline gelmesine olanak sağlamaktadır.

Bu bağlamda, Arap turistlerin getirdiği yeni işler ve sektörler, Trabzon'un ekonomik yapılanmasında önemli bir dönüşüm yaratmıştır. Yeni iş kollarının ortaya çıkışı, bölgenin ekonomik çeşitliliğini artırmakta ve yerel halkın gelir düzeyini yükseltmekte büyük rol oynamaktadır. Bu süreç, hem bireysel hem de toplumsal refahın artırılmasına katkıda bulunarak bölgenin genel ekonomik sağlığını iyileştirmektedir.

“Katkıları iyi yani memnunum sonuçta döviz bırakıyorlar. Kendi ülkelerinde paralarını harcamıyorlar geliyolar bizim ülkemizde harcıyolar bunun her yere katkısı vardır lokantasından ticaretine kadar her şeye katkısı var her şeye taksicisinden tutta en ufak şeyine kadar bize katkıları oluyor o memnuniyet verici bir durumdur.” (Katılımcı 2, Erkek, 69 Yaşında)

“Şehrin yapısında değil de esnaf açısından iyi olumlu sonuçlar oluyor. Esnaf onlar geldiği zaman daha rahat geliyor. Şehrin yapısında onların yapacak olduğu bir şey yok. Şehrimize gelir girdisi daha fazla oluyor. E bu da olumlu bir durum. O yüzden o açıdan etkili olduğunu söyleyebilirim açıkçası. Ekonomik açıdan etkili yani.” (Katılımcı 5, Erkek, 68 Yaşında)

Trabzon'daki yerel halkın Arap turistlerden kaynaklanan ekonomik etkileri değerlendirilirken, özellikle döviz girdisi önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Katılımcı ifadeleri, turistlerin getirdiği dövizin, yerel ekonomi için hayati bir kaynak olduğunu vurgulamaktadır. Bu döviz girdisi, yerel hizmetler ve ürünler için yapılan harcamalarla doğrudan yerel işletmelerin gelirlerine katkı sağlamaktadır. Özellikle, turistlerin restoranlardan konaklama tesislerine, kiralık araçlardan kültürel etkinliklere kadar geniş bir yelpazede harcama yapmaları, yerel ekonomide bir canlılık yaratmaktadır.

Ayrıca, döviz girdisinin sadece doğrudan turizmle ilişkili sektörleri değil, geniş anlamda bölgesel ekonomiyi canlandırdığı görülmektedir. Katılımcılar, turistlerin harcamalarının bakkallar, manavlar gibi daha küçük ölçekli işletmelerde bile hissedilir bir ekonomik hareketlilik yarattığını belirtmektedir.

Bu harcamalar, yerel işletmelerin daha fazla gelir elde etmesini ve dolayısıyla daha fazla vergi ödemesini sağlamaktadır, bu da yerel ve ulusal ekonomiye olumlu yansımaktadır.

Bu ekonomik hareketlilik, Trabzon'da yaşayanların refah seviyesini artırmakta ve ekonomik bağımlılıklarını azaltmaktadır. Katılımcılar tarafından döviz girdisinin, petrol ve enerji gibi dışa bağımlı olduğumuz önemli kaynaklar için ödeme yapabilme kapasitemizi artırdığı ifade edilmektedir. Turistlerin getirdiği döviz, dolayısıyla Türkiye'nin dış ticaret dengesine olumlu katkılarda bulunmakta ve ekonomik bağımsızlığımızı güçlendirmektedir.

Turistlerin bıraktığı döviz, katılımcıların ifadelerine göre, bacasız sanayi olarak da adlandırılan turizm sektörünün önemini pekiştirmektedir. Bu durum, Trabzon'un ekonomik yapılanmasında turizmin merkezi bir rol oynamasını sağlamak ve bölgenin gelecekteki ekonomik stratejilerinin şekillenmesinde turizmi temel bir unsur olarak öne çıkarmaktadır.

Buna paralel olarak, Arap turistlerin Trabzon ekonomisine sağladığı döviz girdisi, sadece mevcut işletmelerin gelirlerini artırmakla kalmayıp, bölgede yeni iş alanlarının açılmasına ve ekonomik çeşitliliğin artmasına olanak tanımaktadır. Bu etkileşim, Trabzon'un kısa ve uzun vadede ekonomik sürdürülebilirliğini desteklemekte ve ekonomik kalkınma süreçlerini pozitif yönde etkilemektedir.

Trabzon'daki turizm hareketliliğinin ekonomik çeşitliliğe olan katkıları, yerel ekonominin yapılanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Arap turistlerin bölgeye olan ilgisi, konaklama sektöründen perakende ticaretine, inşaattan hizmet sektörüne kadar birçok alanda yeni iş olanaklarının yaratılmasına zemin hazırlamıştır. Özellikle, butik oteller ve bungalov evler gibi alternatif konaklama tesislerinin artışı, turizm sektöründe çeşitliliği artırarak daha geniş bir yelpazede hizmet sunulmasını sağlamaktadır. Bu durum, geleneksel otel işletmeciliği dışında yeni yatırım ve iş imkanları yaratmış, yerel işgücü için farklı beceri setlerine dayalı istihdam fırsatları oluşturmuştur.

Konut alımı da ekonomik çeşitlilik açısından önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Arap turistlerin, özellikle konut satın alma eğilimleri, gayrimenkul sektöründe yeni talepler yaratmış ve bu sektörün canlanmasına katkı sağlamıştır. Ancak, yerel halkın görüşleri bu konuda ikiye bölünmüş durumdadır; bazıları bu durumu ekonomiye olumlu katkı olarak değerlendirirken, bazıları aşırıya kaçan yabancı mülk edinimini sınırlı tutulması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yerel esnaf açısından bakıldığında, turistlerin harcamaları çok geniş bir etki alanına sahiptir. Lokantadan ticarete, taksicilikten küçük perakende satış noktalarına kadar geniş bir çerçevede yerel işletmeler, turistler sayesinde ek gelir elde etmekte, bu da bölgesel ekonomik çeşitliliğin artmasına yardımcı olmaktadır. Katılımcılardan birinin belirttiği gibi, bu durum sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal etkileşimler açısından da yeni dinamikler yaratmaktadır.

Kültürel etkileşimlerin ekonomik çeşitliliğe etkisi de göz ardı edilemez. Turistlerin yerel kültürle olan etkileşimi, özellikle el sanatları, geleneksel yiyecekler ve yöresel ürünlerin pazarlanması açısından yeni fırsatlar sunmaktadır. Çaykara bölgesi gibi turistlerin yoğun ilgi gösterdiği yerlerde, bu tür ürünlerin satışı sayesinde ekonomik faaliyetler çeşitlenmekte ve bu da genel ekonomik yapıya olumlu yansımaktadır.

Dolayısıyla, turizmin yarattığı ekonomik çeşitlilik, bölge halkının genel refah seviyesine de olumlu katkılar sağlamaktadır. Turistlerden kaynaklanan ekonomik canlılık, yalnızca büyük yatırımcılar için değil, aynı zamanda bölgedeki küçük işletmeciler ve hizmet sağlayıcılar için de önemli gelir kaynakları

yaratmaktadır. Bu durum, Trabzon'un ekonomik dengesinin sağlanmasında ve sürdürülebilir kalkınmanın teşvik edilmesinde kritik bir role sahiptir.

Trabzon'da turist harcamalarının artışı, yerel ekonomide çeşitli pozitif dönüşümlere yol açmaktadır. Özellikle Arap turistlerin getirdiği ekonomik katkı, sadece döviz girdisiyle sınırlı kalmayıp, genişleyen hizmet sektöründe de hissedilmektedir. Turistler, yerel konaklama tesislerinden yiyecek içecek sektörüne, ulaşımdan alışverişe kadar birçok alanda harcamalar yaparak bölgesel ekonomiye doğrudan katkı sağlamaktadır. Örneğin, artan apartman dairesi ve bungalov kiralalamaları, konaklama sektöründe daha fazla çeşitliliğe ve dolayısıyla daha fazla iş olanaklarına yol açmıştır.

Bu durum, yerel esnaflar için de önemli gelir kaynakları yaratmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre, turistlerin ziyaretleri esnasında yaptıkları harcamalar, restoranlardan bakkallara, taksicilerden küçük dükkân sahiplerine kadar geniş bir yelpazede ekonomik fayda sağlamaktadır. Özellikle turist sezonunda esnafın yüzünün güldüğü ve daha fazla müşteri potansiyeline sahip olduğu görülmektedir.

Ayrıca, turistlerin harcamaları, Trabzon'un ekonomik yapısını değiştiren bir faktör olarak da değerlendirilmektedir. Katılımcıların belirttiği üzere, turizm gelirlerinin artması, şehrin ekonomik bağımlılığını turizme daha fazla kaydırmakta ve “turist gelirse var, gelmezse yok” gibi bir ekonomik yapıya doğru evrilmektedir. Bu durum, turizm sektörünün yerel ekonomideki önemini ve etkisini artırarak, diğer sektörlerle olan bağlantılarını güçlendirir.

Turizmin, yerel ekonomik yapı içinde yarattığı bu değişimler, sadece mevcut işletmelerin büyümesine değil, yeni işletmelerin kurulmasına da zemin hazırlamaktadır. Örneğin, turistik ürünlerin satışına odaklanan yeni dükkanlar, yerel ürünlerin pazarlanmasına yönelik butikler ve kültürel etkinlikler organize eden işletmeler, turistlerin harcamalarının bir sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu tür işletmeler, turistlerin ilgi alanlarına hitap ederken, yerel kültürün de tanıtılmasına katkıda bulunmakta ve böylece ekonomik çeşitliliği daha da artırmaktadır.

Öte yandan katılımcılar, Arap turistlerin ekonomik yönden bazı negatif etkilerinden de bahsetmiştir. Trabzon'da turist sezonunda yaşanan fiyat artışları, yerel halk ve turistler açısından çeşitli zorluklara yol açmaktadır. Özellikle turizm sezonunda otel odaları ve apart daireler gibi konaklama alanlarında gözlenen fiyat artışları, hem yerel halkın turizm hizmetlerinden faydalanmasını zorlaştırmakta hem de turistlerin bölgeye bakış açısını olumsuz etkilemektedir. Konaklama sektöründeki bu artış, yalnızca turistler için değil, aynı zamanda yerel halk için de ekonomik bir baskı oluşturabilmektedir. Turist sezonunda otel ve apart fiyatlarının yükselmesi, turizm gelirlerini artırma potansiyeline sahip olsa da, bu durum uzun vadede bölgenin turistik cazibesine zarar verebilir.

Katılımcılardan birinin vurguladığı gibi, fiyatlandırmada adil olmayan uygulamalar, özellikle yabancı turistlerden daha yüksek fiyat talep edilmesi, turistler arasında hoşnutsuzluk yaratmaktadır. Yerel esnafın, turistlerden fahiş fiyatlar talep etmesi, bölgenin genel itibarına zarar verebilir ve turistlerin bölgeye olan ilgisini azaltabilir. Adil olmayan fiyat politikaları, uzun dönemde turizm sektörüne olan güveni sarsarak, potansiyel turistleri başka destinasyonlara yönlendirebilir.

Bu durum, sadece konaklama ve perakende sektörlerini etkilemekle kalmayıp, restoranlar ve diğer hizmet sektörleri üzerinde de olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bir katılımcının ifade ettiği gibi, turistlerden yerel halktan farklı fiyatlar talep edilmesi, haksız rekabet yaratmakta ve yerel halkın turizm sektöründen aldığı hizmetlerden memnuniyetini düşürmektedir. Ayrıca, bu tür uygulamalar, turistlerin

bölgeye olan sadakatini ve tekrar ziyaret etme olasılıklarını azaltmaktadır.

Tüm bunlara paralel olarak turist sezonunda yaşanan fiyat artışları, Trabzon'un turizm sektöründe sürdürülebilirlik ve adil ticaret uygulamaları açısından ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Turizm gelirlerinin artırılmasının yanı sıra, bu gelirlerin adil ve sürdürülebilir bir şekilde yönetilmesi, bölgenin uzun vadeli turistik değerini korumak için hayati önem taşımaktadır. Fiyat politikalarında şeffaflık ve adillik, turizmin bölge ekonomisine olan katkılarını maksimize ederken, turist memnuniyetini ve bölgeye olan bağlılığı artırmada kritik rol oynar.

“Şimdi önce kendi açımdan söyleyeyim tabiki. Ben turistlere karşı önyargılı değilim gelsinler elinde maddi imkanı olan dünyayı gezsin her tarafı gezsin. Ben ülkemden dışarı bi yere gidip gezemedim. Çok imkanım olsa bende gidip gezerim. O durumu nasıl değerlendiririm. Mesela ülkemize geldikleri zaman bu diyelim bazı alışveriş merkezleri fiyatlarda aşırı bir oynama oluyor duyduğumuz ve gördüğümüz kadarıyla. Tabi bu hoş bir şey değil. Olmaması lazım. Bunun fiyatı neyse turist geldiği zaman Arap veya başka birisi illa Arap olması şart değil. Trabzon'umuza avrupadan da turist geliyor. Benim lokantaya gittiğim zaman yemek yediğim yemeğin fiyatı neyse bizden aldığı ücret neyse ondan da öyle alması lazım. Suyu bana 11 liraya verirken ona 5 liraya verirse bu da hiç hoş bir şey değil. O zaman ne olur? İleriye dönük olarak turizmimizi öldürür. Ve nitekim dünyada örnekleri görülmüştür bunun.” (Katılımcı 4, Erkek, 67 Yaşında)

“Belli bir oranda rakama çıktığımız zaman biliyorsunuz vatandaşlık alıyorlar. 100 bin dolarda herhâlde bir şeye çıktı tam net rakam bilmiyorum. Yani ben desteklemiyorum bence mantıklı değil. Konut fiyatları zaten artıyor bu durum onu daha da yükseltiyor bence benim fikrim. Yani bu durum Trabzon'a zarar veriyor. Zaten enflasyon yüksek. Konut fiyatlarının artmasının o da bir sebebi. Enflasyon daha fazla tabiki. Yeterli konut yok. Artık eskisi kadar inşaat yapılmıyor. Çünkü yapım maliyeti çok yükseldi bana göre. İmara açılacak arsa kalmadı Trabzon için konuşuyorum. Tüm Türkiye'de de aynı şekilde dolayısıyla arz var talep var ama işte şey yok üretim yok ayrıca maliyetler çok yüksek imarlı da arsa yok vs gibi sebepleri var.” (Katılımcı 8, Kadın, 42 Yaşında)

Trabzon'da turistlerin artan ilgisiyle birlikte, konut kira ve satış fiyatlarında gözlenen yükselişler, yerel halkın yaşam maliyetleri üzerinde önemli bir baskı oluşturmaktadır. Turizm sezonunda, özellikle yabancı turistlerin konut ve apart kiralamaya yönelmesi, kira fiyatlarının artmasına neden olmaktadır. Bu durum, turistler için cazip bir gelir kaynağı sunsa da, yerel halkın konut bulmasını zorlaştırmakta ve kira maliyetlerini artırmaktadır. Bazı yerel sakinler, turizmin getirdiği bu ekonomik faydaları olumlu karşılarken, diğerleri kira artışlarının yaşam maliyetlerine etkisinden endişe duymaktadır.

Konut satış fiyatlarındaki artış, özellikle yabancıların belirli bir miktarda yatırım yaparak vatandaşlık alabilmesi gibi politikalarla daha da karmaşık bir hâl almaktadır. Bu politikalar, konut talebini artırarak fiyatların yükselmesine katkıda bulunmakta ve bu durum yerel alıcılar için pazarı daha da ulaşılmaz hale getirmektedir. Yabancı yatırımcıların artan talebi, konut piyasasında fiyatları yükseltmekte ve bu da yerel halkın ev sahibi olma şansını azaltmaktadır. Katılımcılardan birinin belirttiği gibi, bu durum Trabzon için özellikle zararlı olup, şehirdeki enflasyonun daha da artmasına sebep olmaktadır.

Ayrıca, inşaat maliyetlerindeki artış ve imarlı arsa sıkıntısı gibi faktörler, yeni konut üretimini kısıtlamakta ve mevcut konut fiyatlarının daha da artmasına neden olmaktadır. Bu durum, sadece konut sektörünü değil, genel olarak şehrin ekonomik yapılanmasını etkilemekte ve yerel halkın ekonomik refahını olumsuz yönde etkilemektedir.

Yerel halkın günlük yaşam maliyetleri üzerinde de olumsuz etkiler yaratan bu kira ve konut fiyatı artışları, özellikle turizmden doğrudan yararlanmayan kişiler için zorlayıcı olabilmektedir. Katılımcılardan birinin ifade ettiği gibi, artan kiralardan dolayı bölgede yaşayan ancak turizm sektöründe çalışmayan kişiler, genel maliyet artışlarını karşılamakta güçlük çekmekte ve bu durum sosyal dengesizliklere yol açabilmektedir. Bu artışlar, tüm topluma yayılan ekonomik bir yük haline

gelmekte ve turizmin sürdürülebilir faydaları konusunda soruları beraberinde getirmektedir.

Trabzon'da turistlerin artışıyla birlikte yaşanan günlük yaşam maliyetlerindeki artış, yerel halk için çeşitli zorluklara neden olmaktadır. Özellikle turizm sezonunda, yerel işletmeler ve hizmet sağlayıcıları tarafından uygulanan fahiş fiyat politikaları, yerel halkın alım gücünü olumsuz yönde etkilemekte ve sosyal adaletsizliklere yol açmaktadır. Katılımcılar, bu durumun turizmin sürdürülebilirliği açısından uzun vadede zararlı olabileceğini ve turistlerin bölgeye olan ilgisini azaltabileceğini belirtmektedir.

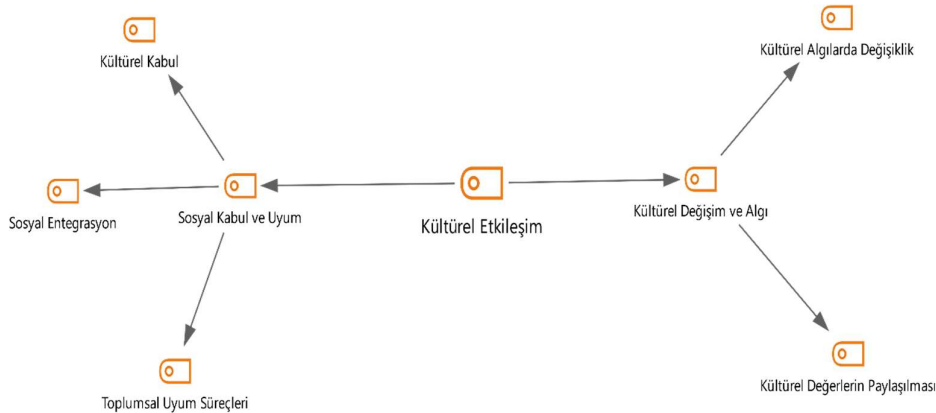
Katılımcıların vurguladığı gibi, turizm sezonunda yaşanan aşırı fiyat artışları, hem yerel halkın temel ihtiyaçlarını karşılama kapasitesini sınırlamakta hem de turistlerin bölgeye olan memnuniyetini düşürmektedir. Örneğin, bir lokantada aynı yemeğin farklı fiyatlandırılması, hem adaletsiz bir uygulama olarak görülmekte hem de turizm etiğine aykırı bulunmaktadır. Bu durum, turizmin yerel ekonomiye olan katkısını olumsuz yönde etkileyebilir ve turistlerin bölgeye tekrar gelme isteğini azaltabilir.

Eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları, bu tür adaletsiz uygulamaların önüne geçilmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Katılımcılardan birinin önerdiği gibi, turizmin değerini ve önemini yerel halka ve işletme sahiplerine doğru şekilde anlatmak, uzun vadede hem turizmin sürdürülebilirliğini hem de yerel halkın refahını artırabilir. Bu tür eğitimler, fahiş fiyat uygulamalarını azaltmaya ve turizm sektöründe daha adil bir ticaret anlayışını teşvik etmeye yardımcı olabilir.

Bu çerçevede, Trabzon'da turizmin getirdiği ekonomik faydaların yanı sıra, turizm sezonunda yaşanan fiyat dalgalanmaları, günlük yaşam maliyetlerini artırarak yerel halk üzerinde baskı oluşturmaktadır. Bu durum, turizmin bölge için sağladığı ekonomik katkılara rağmen, yerel halkın yaşam standartlarını ve turizm sektörünün uzun vadeli sağlığını tehdit etmektedir. Adil fiyat politikalarının uygulanması ve eğitim çalışmalarının artırılması, bu sorunların üstesinden gelinmesinde önemli adımlar olacaktır.

Kültürel Etkileşim

Ekonomik etkinin yanında katılımcılar Arap turistleri sosyokültürel çerçeveden de değerlendirmiş ve bu noktada kritik birtakım hususların altını çizmiştir. Buna göre; sosyal kabul ve uyum süreçlerinin yanı sıra Arap turistlere yönelik algılardan da bahsedilmiş ve kültürel benzerlik ve farklılıkların altı çizilmiştir. Şekil 2, kültürel etkileşime ilişkin ana temanın kategori ve kod dağılımını görselleştirmektedir.

Şekil 2. Katılımcıların Arap Turistlerin Sosyokültürel Etkilerine Yönelik Düşünceleri

Trabzon'da kültürel kabulün dinamikleri, yerel halk ve turistlerin bakış açıları üzerinden incelendiğinde, turistlerin ekonomik katkılarının yanı sıra sosyal ve kültürel katkılarının da değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Katılımcı ifadeleri, Trabzon halkının genel olarak yabancılara karşı gösterdiği misafirperverliği ve açıklığı ortaya koymaktadır; ancak bu kabulün belirli sınırlamalar içinde gerçekleştiği de vurgulanmaktadır.

“Verilmez yani vatandaşlık sırf bir mal alma ya da bir para karşılığı verilecek bir şey değil. Ona karşılıym. Ya nedir mesela bi Türkle evlenir belli bi süre evli kalır bu vatandaşlık kazanır var bunlar kanunlarımızda vardı zaten olur onda bile bir sürü güvenlik soruşturmasından geçiyor şey yani o evliliğin gerçek bir evlilik olup olmadığı araştırılıyor çünkü bu azalı evlilikler oluyor sırf vatandaşlık almak için.” (Katılımcı 11, Erkek, 53 Yaşında)

“Onlar gelip geçici insanlar... nihayetinde bi nevi yabancı yani misafir olan kişilerdir. Çok büyük bir etken yani bizi değiştirecek bir durum olmaması gerekiyor olmaz zaten. Örneğin bizim Almanya da çok tanıdıklarımız var. Oraya gidiyoruz kendi kültürümüzü yaşıyoruz orada. Yani olsa olsa gelecek olan nesil de onlara uymuyor, uymamaya çalışıyor. Araplar geliyor tamam onların bi kültürü var onları yaşamak istiyolar belki onların kültürü hoşumuza gitmeyebilir ya da yaşamak istemeyebiliriz fakat onlar buraya turist olarak geliyor. Bize katkıları oluyor yöremize yani Trabzon Çaykara Uzungöl insanlarına katkı sağlıyorlar.” (Katılımcı 17, Erkek, 38 Yaşında)

“Bu dediğiniz gibi her tarafta oluyor. İlimiz için bu duruma gelirse gelen Arap turistlerin bazılarının aşırı derecede zengin olması özellikle burayı sevmesi aramızda din birliğinin olması bu da bir etkindir tabii gelmelerinde. Belki de yerleşmeyi düşünenler açısından durumu iyi olanlar sürekli buraya gelmeleri için ev alıyorlar arsa alıyorlar.” (Katılımcı 7, Erkek, 50 Yaşında)

“Arapları seviyor herkes seviyor yani. Mesela trabzon da bir canlılık bi heyecan yaratıyor yani bu. Trabzon halkı, misafirperverliği ile tanınır. Gelen turistlere karşı ilgi ve güler yüzlü herkes Turistler kendilerini rahat hissediyorlar burada. Bu da şehrimizde turizmin gelişmesi açısından son derece önemli bir olay.” (Katılımcı 9, Kadın, 48 Yaşında)

Vatandaşlık kazanımı konusunda sıkı şartlar ve denetimlerin olması, kültürel kabuldeki çekinceleri ve resmi politikaların yabancılara yönelik titizlikle uygulandığını göstermektedir. Örneğin, evlilik yoluyla vatandaşlık kazanımının dikkatle incelendiği, bu sürecin gerçekçi birliktelikleri teşvik ederken, vatandaşlık için yapılan evliliklerin önüne geçilmesi amaçlandığı belirtilmektedir. Bu tür önlemler, kültürel kabul ve entegrasyon süreçlerinin ne kadar hassas yönetildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Turistlerin geçici olarak bölgeye gelip gitmeleri ve sınırlı etkileşimde bulunmaları, yerel kültür üzerinde kalıcı bir etki oluşturmadığına işaret etmektedir. Turistlerin genellikle kendi kültürel alışkanlıklarını sürdürdüğü ve yerel halkla derinlemesine kültürel alışverişte bulunmadığı belirtilmektedir. Bu durum, kültürel kabulün yüzeysel kaldığını ve daha derinlemesine bir entegrasyonun gerçekleşmediğini göstermektedir.

Öte yandan, Trabzon halkının turistlere gösterdiği ilgi ve güler yüz, şehrin turizm açısından cazibesini artırırken, kültürel kabulün de olumlu yönlerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların ifadelerinden, Trabzon halkının, turistlerin şehirde rahat hissetmeleri için çaba gösterdiği anlaşılmaktadır. Bu durum, şehrin kültürel açıdan nasıl algılandığının ve turizmin sürdürülebilirliği açısından önemli bir faktör olduğunun altını çizmektedir.

Trabzon'da sosyal entegrasyon süreçleri, turistlerin geçici varlıkları ve yerel halkın tutumları çerçevesinde incelendiğinde, birtakım önemli gözlemler ortaya çıkmaktadır. Turistler, genellikle şehirde kısa süreli kaldıkları ve temelde tatil amaçlı ziyaretler gerçekleştirdikleri için, yerel halkla derinlemesine kültürel ve sosyal etkileşimlerde bulunmamaktadır. Bu durum, Trabzon'daki sosyal entegrasyon sürecinin sınırlı kaldığını göstermektedir. Turistlerin büyük ölçüde yabancı olarak görülmesi ve yerel

kültüre tam anlamıyla entegre olmamaları, sosyal entegrasyon sürecinin zorluklarını ortaya koymaktadır.

Katılımcılardan alınan bilgilere göre, Trabzon halkı, turistleri misafirperver bir şekilde karşılamakta ve onlara yönelik olumlu bir tutum sergilemektedir. Bu misafirperverlik, turistlerin şehirde rahat ve hoşnut hissetmelerini sağlamakta, dolayısıyla turizmin şehirdeki gelişimine katkıda bulunmaktadır. Ancak, turistlerin genellikle kendi kültürel çerçeveleri içinde hareket etmeleri ve yerel halkla sınırlı etkileşimde bulunmaları, sosyal entegrasyonun yüzeyde kalmasına neden olmaktadır. Özellikle, Arap turistlerin Trabzon'u tercih etme sebepleri arasında şehrin doğal güzellikleri ve dini/kültürel yapıya yakınlığı gibi faktörler bulunmakta, ancak bu yakınlık, derinlemesine sosyal entegrasyon anlamına gelmemektedir.

Ayrıca, turistlerin Trabzon'u ziyaret etme sebepleri arasında yer alan dini ve kültürel faktörler, sosyal entegrasyon sürecine katkıda bulunsun da, bu etkileşimlerin çoğunlukla yüzeyde kaldığı görülmektedir. Trabzon halkının, turistlere karşı gösterdiği ilgi ve alaka, şehrin turistik cazibesini artırırken, sosyal entegrasyonun daha derinlemesine gerçekleşmesi için yeterli olmayabilir. Bu durum, hem turistlerin hem de yerel halkın, birbirlerinin kültürlerini daha iyi anlamaları ve kabul etmeleri gerektiğini göstermektedir. Dolayısıyla, Trabzon'da sosyal entegrasyon, hem kültürel kabul hem de karşılıklı anlayış ve etkileşim gerektiren karmaşık bir süreç olarak değerlendirilmektedir.

Trabzon'daki toplumsal uyum süreçleri, turistlerin şehre olan ilgisi ve yerleşme eğilimleri üzerinden değerlendirildiğinde, dini ve kültürel benzerliklerin önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Özellikle Arap turistlerin, Trabzon'u tercih etme sebepleri arasında şehrin doğal güzelliklerinin yanı sıra, dini ve kültürel yakınlıklar ön plana çıkmaktadır. Bu yakınlık, turistlerin sadece geçici ziyaretçi olarak kalmalarının ötesinde, şehirde uzun süreli kalmayı veya yerleşmeyi düşünmelerine yol açmaktadır.

“Mesela şöyle mesela yazın bi arap yoğun nüfusu oluyor meydana yani şehrin merkezinde yoğun bir nüfus oluyor. Ama bunu baktığın zaman mesela Antalya'ya gittiğinde Türkler azınlıkta orada yazın. Orda da mesela gittiğinde sokaklarda Alman turist işte İngiliz olsun dünyanın dört bi yanından insan geliyor Antalya'ya. Onların giyinişi bizimle aynı olduğu için farketmiyoruz çoğu zaman ama araplar böyle peçeli meçeli olduğu için göze batıyorlar tabi baktığın zaman aklımda Antalya'da ya da işte atıyorum İzmir'de ya da o işte alanya da turistlerin yoğun olarak geldiği şeylerde oransal olarak baktığınızda yabancı yoğunluğu Trabzon'a nazaran çok daha fazla turizm sezonunda. Onun için yani bu sonra turist buraya geliyo tatilini yapıp gidiyo bizimle herhangi bir diyaloga falan girmiyorki yani bizimle bi kültürel alışverişte bulunmuyor açıkçası sadece satın alırken bi şeyle esnafla şeyle muhattap oluyor onun haricinde bizimle bi atıyorum bi evlilik yapmıyor ya da işte nasıl diim sana bi 10 gün 20 gün tatile gelmiş burda bi birisiyle sevgili olup çıkmıyor zaten çoğu kişi kendi sevgilisiyle ya da karısıyla geliyor.” (Katılımcı 20, Erkek, 70 Yaşında)

“Kesin olarak bir şey diyemem de sonuç olarak adamlar ev alıp buraya yerleşiyorlar yani. Yüzde olarak ne olur bilemem tam olarak bilmiyorum onu. İstatistiklere bakmak lazım onun için. Bu durum değişim yaratır.” (Katılımcı 12, Kadın, 60 Yaşında)

Katılımcı ifadelerinden anlaşıldığı üzere, Arap turistlerin Trabzon'da ev ve arsa satın almaları, bu bireylerin ekonomik olarak şehre entegre olma süreçlerini de hızlandırmaktadır. Bu durum, şehrin sosyo-ekonomik yapısını etkilemekte ve yerel halk ile turistler arasında çeşitli etkileşimlerin oluşmasına olanak tanımaktadır. Dini ve kültürel benzerlikler, bu etkileşimleri kolaylaştırarak toplumsal uyum süreçlerine katkıda bulunmaktadır.

Öte yandan, turistlerin yerleşme eğilimi, Trabzon'daki demografik yapıyı değiştirebilecek potansiyele sahiptir. Turistlerin yerel topluluklarla olan etkileşimleri, her iki tarafın da kültürel anlayışlarını genişletebilir ve toplumsal uyumun derinleşmesine yardımcı olabilir. Bu süreç, hem yerel halkın hem de turistlerin karşılıklı olarak birbirlerinin kültürel ve sosyal normlarını daha iyi anlamalarını ve saygı

göstermelerini gerektirmektedir.

Tüm bunlar çerçevesinde, Trabzon'da toplumsal uyum süreçlerinin, turistlerin ekonomik katılımları, kültürel ve dini benzerlikler üzerine kurulduğu söylenebilmektedir. Bu süreçler, şehrin kültürel dokusunu zenginleştirmekte ve toplumsal yapıda yeni dinamiklerin oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Toplumsal uyum, sadece yerel halkın turistlere adaptasyonu ile değil, aynı zamanda turistlerin de yerel topluluklara entegre olma çabalarıyla mümkün olmaktadır.

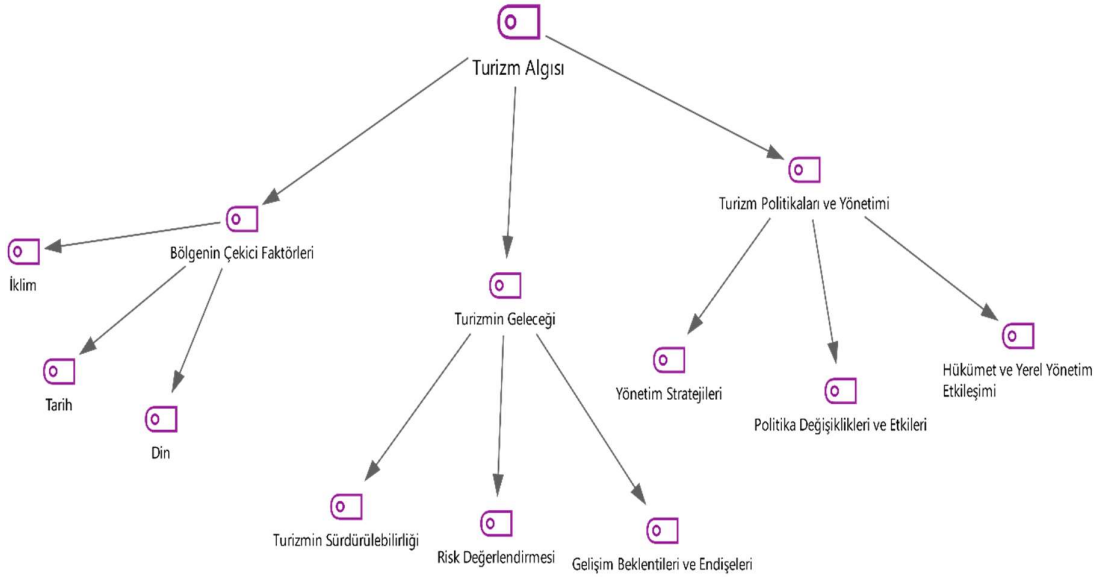
Trabzon'da kültürel değerlerin paylaşılması ve algılardaki değişiklik, turistlerin şehirdeki varlığı ve etkileşimleriyle yakından ilintilidir. Özellikle Arap turistlerin şehir merkezinde yoğunluk oluşturması, yerel halkın kültürel algıları üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Bu durum, Trabzon'da yabancı turistlerin varlığının, yerel kültür üzerinde nasıl bir izlenim bıraktığını ve bu durumun kültürel değerlerin nasıl algılandığını şekillendirdiğini göstermektedir.

Trabzon'daki kültürel etkileşimler genellikle sınırlı kalmaktadır; turistlerin çoğunlukla alışveriş yaparken yerel esnafla iletişim kurdukları, ancak daha derinlemesine kültürel alışverişlerde bulunmadıkları görülmektedir. Bu durum, Trabzon'da kültürel değerlerin yüzeysel kaldığını ve daha derinlemesine bir paylaşımın gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Örneğin, turistlerin yerel halkla evlenme ya da uzun süreli ilişkiler kurma gibi daha bütünleştirici sosyal etkileşimlerde bulunmamaları, kültürel entegrasyonun sınırlı olduğunu gösterir.

Ayrıca, Trabzon'a yerleşen turistlerin şehirdeki demografik ve kültürel yapıyı etkileyebilecek önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Turistlerin şehre gelip yerleşmeleri, hem ekonomik hem de kültürel yapıda değişimlere yol açmaktadır. Bu durum, Trabzon'daki kültürel değerlerin ve toplumsal normların zaman içinde nasıl evrilebileceğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Turistlerin ev ve arsa satın alması, şehrin kültürel ve sosyal dinamiklerini değiştirebilecek uzun vadeli etkilere sahiptir.

Turizm Algısı

Araştırmanın üçüncü teması, katılımcıların Arap turistlerin Trabzon'a gelmesiyle ilgili makro değişkenlere odaklanmaktadır. Bu noktada Arap turistlerin neden Trabzon'u seçtiği faktörlerinin yanı sıra turizm politikalarına ve Trabzon'daki turizmin geleceğine değinilmiştir. İlgili hiyerarşik kod haritası, Şekil 3'te sunulmuştur.

Şekil 3. Katılımcıların Trabzon'un Tercih Edilmesinde ve Turizmin Gelişmesinde Etkili Olabilecek Faktörlere Yönelik Düşünceleri

Trabzon'un Arap turistler tarafından tercih edilmesinin temel nedenleri arasında, şehrin iklimsel ve doğal özellikleri ön plana çıkmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre, Trabzon'un yeşil doğası, serin iklimi ve yağmurlu havası, özellikle Arap ülkelerinden gelen turistler için büyük bir çekicilik oluşturmaktadır. Bu husus, özellikle kendi ülkelerinde bu tür bir doğaya sahip olmayan turistlerin, Trabzon'u tercih etmelerinde belirleyici bir faktördür. Şehrin sahip olduğu doğal güzellikler, ziyaretçileri büyülemekte ve onlara kendi ülkelerinde bulamayacakları bir ortam sunmaktadır.

"Şimdi arapların tercih etmesindeki en önemli etken doğa, yeşillik. İkinci etken Trabzon zaten eski bir kültüre sahip ve de sanatsal yönden hem de tarihi eserler bakımından tarihi eski olan en iyi kentlerimizden biridir yani tarihi eserleri bakımından bir tarih kentidir yani o bakımdan tercih ettiklerini düşünüyorum." (Katılımcı 15, Erkek, 62 Yaşında)

"Bana göre çok iyi bir bilgin olmamasına rağmen şöyle; serin, yağışlı yani iklimsel olarak, yeşilliği mesela biliyorsunuz arap ülkelerinde öyle bir yeşillik böyle bir doğa olmadığı için ve insanları yani araplar anlatıyorlar yağmur yağdığı zaman dışarda olmak isterler yani o yağmuru yaşamak için o doğayı yaşamak için. Onun için daha çok tercih edip geliyolar bana göre." (Katılımcı 22, Erkek, 49 Yaşında)

"Şehir ekonomisine bana göre güzel katkıları var. Yani her konuda katkıları var. Ama Arap turizmi buranın doğasını buranın yeşilliğini, yağmurunu bunlar için geliyolar. O yüzden onları biraz daha korumamız gerekiyor ki onlardan bir şeyler alalım. Bilindiği gibi Karadeniz'in ve Trabzon'un toprağı yok osu yok busu yok yani bir tek turizmden. Onu da bi yakalamışız onu da elimizden kaçırırsak hiçbir şey yok." (Katılımcı 7, Erkek, 50 Yaşında)

"Araplar burayı tercih etmelerindeki hem doğal görünümü itibarı ile hem de halkın uyumu, dinselliği, dine daha yakın olması, kültürlerine daha yakın olması münasebetiyle Trabzon'u daha çok tercih ettiklerine inanıyorum ben." (Katılımcı 16, Kadın, 40 Yaşında)

Trabzon'un tarihi eserleri ve zengin kültürel mirası da şehrin turistler için cazip hale gelmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Şehrin eski ve tarihi dokusu, sanatsal ve tarihi yapıları, Arap turistlerin kültürel ve tarihsel zenginlik arayışlarına cevap vermektedir. Trabzon, tarih boyunca birçok medeniyete ev sahipliği yapmış bir kent olarak, bu turistler için öğrenme ve keşfetme fırsatları sunmaktadır.

Din faktörü, Trabzon'u tercih etme sebepleri arasında ayrıca önemli bir yer tutmaktadır. Katılımcılar, Arap turistlerin, dini ve kültürel olarak kendilerine yakın buldukları Trabzon'u tercih ettiklerini belirtmektedir. Şehrin dini atmosferi ve toplumsal yaşamın dinsel değerlere olan yakınlığı, bu turistler için önemli bir çekicilik kaynağıdır. Özellikle, ortak dini değerlere sahip olmanın, turistlerin şehirde daha rahat hissetmelerini sağladığı ifade edilmektedir.

Bu çerçevede, Trabzon'un Arap turistler tarafından tercih edilmesindeki başlıca nedenler; doğal ve iklimsel özellikler, tarihi ve kültürel zenginlikler ile dini ve kültürel yakınlıklardır. Bu özellikler, şehrin turizm potansiyelini artırmakta ve Arap turistlerin sıklıkla ziyaret etmesine sebep olmaktadır. Bu faktörlerin etkisiyle Trabzon, hem kültürel hem de doğal bir turizm destinasyonu olarak ön plana çıkmaktadır.

Trabzon'un turizm politikaları ve yönetim stratejileri konusunda yapılan değerlendirmeler, yerel ve ulusal düzeydeki turizm stratejilerinin etkinliği üzerine önemli gözlemler sunmaktadır. Katılımcıların ifadelerine göre, Trabzon'un turizm politikaları, özellikle rekabetçi fiyatlandırma ve turist memnuniyeti konularında yetersiz kalmaktadır. Örneğin, Batum gibi yakın destinasyonların Türk turistlerine yönelik cazip teklifler sunması, Trabzon'un benzer stratejiler geliştirmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Katılımcılar, Trabzon'da turizm politikalarının yerel esnafı yeterince desteklemediğini ve turistlere yüksek fiyatlar sunarak rekabet avantajını kaybettiğini belirtmektedir. Yerel yönetimlerin turizm politikalarında daha aktif rol alması ve turizm sektörüne yönelik kapsamlı destekler sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır. Özellikle turizm sezonunda fiyatların kontrol altında tutulması ve turizm teşvik politikalarının gözden geçirilmesi, Trabzon'un turizm sektöründe daha rekabetçi bir konuma gelmesine yardımcı olabilir.

Ayrıca, Trabzon'da turizm yönetiminde yerel ve ulusal hükümetler arasındaki etkileşimin önemi üzerinde durulmaktadır. Turizm politikalarının belirlenmesi ve uygulanması sürecinde, yerel yönetimlerin karşılaştığı zorluklar, ulusal politikalarla uyumlu hale getirilmelidir. Örneğin, Trabzon'un turizm potansiyelini artıracak altyapı yatırımları ve tanıtım faaliyetleri, hem merkezi hem de yerel yönetimlerin ortak çalışmalarıyla desteklenmelidir.

“Batum'a falan kaçmış. Zaten Batum bizim için şey Batum Türk turistlerine bile şey yapıyor yani rekabet ediyor bizim yılbaşında mesela çok kişinin gittiğini ben duydum. 5 yıldızlı otel iki kişilik yani karı koca yani 5 yıldızlı otel 500 liraya 600 liraya yani eğlencesi içkisi falan yemeği dahil. Kişi başı 500 600 liraya gitmişler kalmışlar orada yani yılbaşında. Sen burda gitsen bi lokantada 2 kişi o paraya yemek yersin yiyemezsin yani adam onu orda bir de misafir etmiş. Bir de o gece eğlencesinde oteldeki eğlenceye katılmışlar yani yemiş içmişler falan çok giden oldu adam kampanya yaptı yani düşün. Yani şeydeki Türkiye'deki esnafla rekabet ediyor orda kampanya yapıyor ve burda da reklamını yapıyor ve bir sürü insanda oraya gidiyor. Ya bu işte turizm politikası budur yani. Sense burada gelen turisti yani pahalı şey yaparak kaçırıyorsun yani bunların eğitilmesi lazım aslında bizim turizm bakanlığı ne iş yapıyor bu esnafları da eğitmesi lazım trabzon artık bi Antalya kadar olmasa da artık bi turizm şehri yani bugün Arap yoğundur yarın bakarsın birden Rus yoğun olmaya başlar yani anlatabildim mi çünkü küresel ısınma var. Bu küresel ısınma her geçen yıl daha da artacak şuan Antalya'da gündüz sokağa çıkamıyosunki. Öğle vaktinde sokağa çıkamıyosunki Antalya'da.” (Katılımcı 5, Erkek, 68 Yaşında)

“Bu araplara yönelik şu anda ee duyularımına göre Araplara yapılan konut ve arazi satışları azalmış durumda durmuş gibi hatta. Ama ben buna karşıyım şahsi olarak Türkiye'den toprak satılması İsrail devletinin kurulmasını bana hatırlatıyor. İsrail devletinin kurulmasında da Araplar İsraililere toprak satmıştır. Ben buna karşıyım toprak satılmasına karşıyım. Olumsuz sonuçlar doğurması söz konusu. Bununla ilgili bir şeyler yapılması gerek diye düşünüyorum. Ama dediğim gibi satışlar azalmış artık Araplara yönelik.” (Katılımcı 24, Erkek, 44 Yaşında)

Katılımcıların ifadelerine göre, Trabzon'daki arazi ve konut satışlarına yönelik politikalar da tartışma konusudur. Özellikle Araplara yapılan satışların azalmış olması, yerel halk arasında çeşitli tepkilere neden olmuştur. Bu durum, turizm politikalarının sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel etkileri de göz önünde bulundurularak şekillendirilmesi gerektiğini göstermektedir.

Trabzon'daki turizmin geleceği, sürdürülebilirlik, risk değerlendirmesi ve gelişim beklentileri açısından çeşitli boyutlarda ele alınmaktadır. Katılımcı ifadelerine göre, turizm, Trabzon ekonomisi için büyük önem taşımakta ve şehrin ekonomik yapılanmasında merkezi bir rol oynamaktadır. Esnaf ve yerel halk, turizmden elde edilen gelirlerle ekonomik refahın arttığını belirtmekte, bu da turizmin sürdürülebilirliğinin sağlanması için stratejik öneme işaret etmektedir.

Katılımcıların belirttiği gibi, turizm sayesinde esnaf ve yerel halk ekonomik faydalar elde etmekte, bu da turizmin sadece birkaç sektöre değil, toplumun geneline yayılan bir etkisi olduğunu göstermektedir. Ancak, turizmle ilgili altyapı ve hizmet kalitesinin yetersiz olması, turizmin geleceği açısından ciddi bir risk teşkil etmekte, özellikle yüksek sezonda turistleri memnun etme kapasitesinin sınırlı olması önemli bir endişe kaynağıdır.

Katılımcıların ifadelerinden anlaşıldığı üzere, Trabzon'daki turizm sektörü, yalnızca Arap turistlere bağlı kalmış durumdadır ve bu eksen, çeşitlilik eksikliği nedeniyle kırılgan bir yapıya sahiptir. Şehrin turizm sektörünün bu denli dar bir yelpazeye bağımlı olması, herhangi bir dış şok durumunda, örneğin küresel ekonomik krizler veya bölgesel çatışmalar gibi, turizm gelirlerinde büyük düşümlere yol açabilir. Bu bağlamda, turizm çeşitliliğini artırma ve farklı turist gruplarına hitap edecek şekilde stratejiler geliştirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır.

Risk değerlendirmesi açısından bakıldığında, Trabzon için alternatif turizm kaynaklarının geliştirilmesi, şehrin ekonomik dayanıklılığını artıracak ve tek bir turist grubuna bağımlılığı azaltacaktır. Örneğin, kültürel ve doğa turizmi gibi alanlarda yapılan yatırımlar, turizm gelirlerini daha sürdürülebilir bir hale getirebilir.

Trabzon'un turizm politikalarının, sürdürülebilir bir turizm anlayışını benimsemesi ve yerel halkın da bu süreçte aktif rol almasını sağlaması gerekmektedir; böylece turizmin olumsuz etkileri minimize edilirken, şehrin tüm sakinlerinin bu sektörden adil bir şekilde faydalanması sağlanabilir. Turizmin, sadece ekonomik değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel boyutlarıyla ele alınması, Trabzon'un turizm geleceğini şekillendirirken dikkate alınması gereken kritik bir unsurdur.

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, katılımcıların önemli ölçüde Arap turistleri olumlu değerlendirdiğini göstermektedir. Bu noktada Şekil 4, katılımcıların verdikleri yanıtlarda en sık kullandığı kelimeleri içeren kelime bulutunu göstermektedir.

Şekil 4. Katılımcıların Araştırma Sürecinde Verdikleri Yanıtlarda En Sık Tekrar Edilen Kelime Frekanslarına İlişkin Kelime Bulutu

Şekil 4, Trabzon'daki turizm dinamikleri ve yerel ekonomiye etkileri üzerine geniş bir perspektif sunmaktadır. Özellikle “turist”, “Araplar”, “konut” ve “ekonomi” kelimeleri dikkat çekmekte, bu kelimeler turizm sektörünün şehrin sosyo-ekonomik yapısında ne denli belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Trabzon'un, özellikle Arap turistler açısından bir cazibe merkezi haline gelmiş olması, yerel ekonomi üzerinde derinlemesine bir etkiye sahiptir.

“Turist” kelimesinin öne çıkması, şehrin ulusal ve uluslararası turizm pazarlarında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Trabzon'un turistik çekiciliği, doğal ve tarihi güzellikleri ile desteklenmekte, bu da çeşitli kültürlerden insanları cezbetmektedir. Bu durum, turizmin şehir ekonomisindeki rolünü pekiştirmekte ve daha fazla yatırım yapılmasını gerektirmektedir.

“Konut” kelimesinin belirginliği, Arap turistlerin Trabzon'da mülk edinme eğilimleri ile ilgili önemli bir göstergedir. Bu durum, yerel emlak piyasası üzerinde baskı oluşturmakta ve konut fiyatlarında artışa yol açmaktadır. Trabzon'daki konut satışlarının yüksek olması, şehirdeki demografik ve ekonomik yapı üzerinde dönüştürücü etkilere sahip olmaktadır.

“Ekonomi” kelimesinin vurgulanması, turizmin şehir ekonomisi üzerindeki geniş çaplı etkilerine işaret etmektedir. Turizm, perakende satışlardan konaklama ve hizmet sektörüne kadar geniş bir ekonomik aktivite yaratmakta, bu da birçok yerel işletmenin gelirlerinde önemli artışlar yaşamasına neden olmaktadır.

“Yatırım” kelimesi, turizm altyapısına yapılan ve yapılması gereken yatırımların altını çizmektedir. Trabzon'un turizm potansiyelini maksimize etmek için altyapı, ulaşım, konaklama ve eğlence sektörlerinde önemli yatırımların yapılması şarttır. Bu yatırımlar, şehrin uzun vadeli turizm stratejilerinin bir parçası olarak ele alınmalıdır.

“Kültür” kelimesi, Trabzon'un zengin kültürel mirasının turistler için bir çekim noktası olduğunu vurgulamaktadır. Şehrin tarihî ve kültürel varlıkları, turizm teklifinin önemli bir parçasını oluşturmakta, bu da kültürel turizmin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Kültürel etkinliklerin ve festivallerin artırılması, Trabzon'un turistik çekiciliğini daha da artıracaktır.

“Yönetim” kelimesi, turizm sektörünün etkin bir şekilde yönetilmesinin önemini vurgulamaktadır. Şehrin turizm potansiyelini etkin bir şekilde yönetmek ve değerlendirmek için yerel yönetimlerin, turizm işletmecileriyle iş birliği içinde çalışması gerekmektedir. Yerel yönetimlerin turizm sektörüne yönelik stratejik yaklaşımları, turizmin daha organize ve planlı bir şekilde gelişmesini sağlayacaktır.

“Tarih” kelimesi, Trabzon'un tarihi mirasının turizm üzerindeki etkisini işaret etmektedir. Tarihî eserler ve arkeolojik sitler, şehrin turizm teklifinin merkezinde yer almaktadır. Bu alanlarda yapılan yatırımlar ve koruma çalışmaları, kültürel turizmin canlanmasına katkı sağlayacaktır.

“Yemek kültürü” ve “güvenlik” kelimeleri, turizmin diğer iki önemli yönünü ortaya koymaktadır. Trabzon'un yerel mutfağının turistler için cazip bir unsur haline getirilmesi ve güvenlik algısının güçlendirilmesi, turizm deneyiminin kalitesini artıracaktır. Bu nokta, turist memnuniyetini artırmanın yanı sıra, şehrin turizm imajına da olumlu katkılar sağlayacaktır.

Tüm bunlara paralel olarak mevcut kelime bulutu, Trabzon'da turizmin mevcut durumu ve geleceği üzerine yapılan geniş kapsamlı tartışmaları yansıtmaktadır. Şehrin turizm stratejilerinin, turizmin tüm yönleriyle entegre bir şekilde geliştirilmesini sağlamak için kapsamlı bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir. Turizmin sürdürülebilir bir şekilde gelişimi için gereken politika ve yatırımların yapılması zorunludur.

Tartışma ve Sonuç

Trabzon'da Arap turistlerin artan varlığı, şehrin ekonomik, sosyal ve kültürel yapısında önemli değişimlere neden olmaktadır. Araştırma bulgularına göre, Arap turistlerin Trabzon ekonomisine sağladığı katkılar, özellikle konaklama, yeme-içme ve araç kiralama gibi sektörlerde belirgin bir şekilde hissedilmektedir. Yerel esnaf, turistlerin harcamalarından önemli faydalar sağlamış, ancak bu durum aynı zamanda fiyat artışları ve yaşam maliyetlerinin yükselmesi gibi olumsuz sonuçlara da yol açmıştır. Dolayısıyla her ne kadar Arap turistlere karşı olumsuz tutum ve davranışlara dair katılımcılardan bazı söylemlere rastlanıyor olsa da katılımcıların 22'si Arap turistlerden tamamen olumlu bir çerçevede bahsetmiş ve şehrin kalkınmasında önemli bir faktör olduklarına değinmişlerdir. Buna paralel olarak Arap turistlere yönelik Trabzon'da güçlü bir yabancı düşmanlığı mevcudiyetinden bahsedilememektedir. Cesur ve Çeken (2021) de buna işaret ederek Trabzon'da halk nezdinde Arap turistlerin olumlu ekonomik katkısının olduğu olgusunu desteklemektedir.

Diğer taraftan katılımcılara göre Arap turistlerin Trabzon'u tercih etme nedenleri arasında şehrin doğal güzellikleri, serin iklimi ve dini-kültürel yakınlıkları öne çıkmaktadır. Bu özellikler, Trabzon'u Arap turistler için cazip bir destinasyon haline getirmiş ve turistlerin şehirde daha uzun süre kalma eğilimlerini artırmıştır. Politik olarak Trabzon'un daha çekici hale getirilmesi gerektiğine inanan katılımcılar, medyadaki söylemlerin aksine Arap turistleri içerici bir tutum sergilemiştir. Bu nokta Trabzon özelinde olmasa da Türkiye'nin farklı bölgelerindeki Arap turist algısı üzerinden incelendiğinde homojen bir yapının olmadığını göstermektedir. Nitekim Çeken, Yılmaz ve Ertürk (2018) Sapanca'daki turizm bölgeleri üzerinden Arap turistlere yönelik algıyı çalıştıkları araştırmalarında halkın Arap

turistlere yönelik olumsuz bir yaklaşıma sahip olduğunu, bu nedenle bölgede Arap turistlerin istenmediğini söylemektedir. Bu durum, Türkiye’de Arap turist algısına yönelik bölgesel farklılıkların olduğunu ortaya koymaktadır.

Çalışma, Trabzon’un turizm politikalarının daha sürdürülebilir bir anlayışla gözden geçirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Özellikle turizm sezonunda fiyatların kontrol altına alınması ve yerel esnafın turistlere adil fiyatlar sunması, Trabzon’un turizm sektöründe rekabet avantajını koruyabilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, şehrin turizm politikalarının sadece ekonomik değil, sosyal ve kültürel etkilerinin de göz önünde bulundurulması gerektiği de elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Sevinç (2019) de yaptığı çalışmada Arap turistler aracılığıyla sektörde istihdam olanaklarının arttığına işaret ederken yanlış fiyat politikaları nedeniyle Arap turistlerin güvensizlik yaşadıklarını vurgulamaktadır. Bu nokta ise turistlerde yabancı düşmanlığı olgusu üzerinden Türkiye’deki turizmi olumsuz etkileyebilecek bir paradigmayı şekillendirmektedir.

Arap turistlerin Trabzon’a olan ilgisinin devam etmesi, şehrin turizm potansiyelini artırırken, aynı zamanda yerel halkın bu durumdan olumsuz etkilenmemesi için gerekli önlemlerin alınması büyük önem taşımaktadır. Fiyat politikalarının adil bir şekilde uygulanması önerisi başta olmak üzere yerel halkın turistlerle olan etkileşimlerinin olumlu yönde geliştirilmesi bağlamı, Trabzon’un turizm sektöründe uzun vadede başarılı olabilmesi için kritik bir faktör olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, Trabzon’da turizmin gelişimi, hem ekonomik hem de sosyal boyutlarıyla ele alınmalı ve yerel halkın ihtiyaçları ve beklentileri doğrultusunda şekillendirilmelidir. Turizmin sürdürülebilir bir şekilde büyümesi, sadece yerel ekonomiye değil, aynı zamanda bölgenin genel refahına da önemli katkılar sağlayacaktır.

Kaynakça

- Aldamen, Y. (2023). Xenophobia and Hate Speech towards Refugees on Social Media: Reinforcing Causes, Negative Effects, Defense and Response Mechanisms against That Speech. *Societies*, 13(4), 83. doi:10.3390/soc13040083
- Arıkan, R. (2021). *Araştırma Yöntem ve Teknikleri*. Nobel Akademik Yayıncılık.
- Aslani, E., Dehghan Pour Farashah, M. ve Santos, N. (2023). Xenophobia and Locals' Negative Attitude Toward Tourists at the End of a Global Health Crisis: The Case of the COVID-19 Pandemic. *Annales Universitatis Mariae Curie-Sklodowska sectio B – Geographia Geologia Mineralogia et Petrographia*, 78, 1-20. doi:10.17951/b.2023.78.1-20
- Babbie, A. R. / E. R. (2007). *Research Methods for Social Work By Rubin & Babbie* (6th edition.). Brooks/Cole.
- Baltacı, A. (2018). Nitel Araştırmalarda Örneklem Yöntemleri ve Örnek Hacmi Sorunsalı Üzerine Kavramsal Bir İnceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı. (2013). *Körfez Turizm Pazarına Giriş Stratejileri*. Batı Akdeniz Kalkınma Ajansı.
- Cesur, E. ve Çeken, H. (2021). Trabzon yerel halkının turizm algısında turist profilinin rolü: Arap turist profili. *Bahkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46-1), 1313-1331. doi:10.31795/baunsobed.1022381
- Creswell, J. W. (2016). *Araştırma Deseni Nitel, Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. Eğiten Kitap.
- Çeken, H., Yılmaz, G. Ö. ve Ertürk, N. (2018). Arap Ülkelerinden Gelen Turistlerin Etkilerine Yönelik Yerel Halkın Algısı: Sapanca Örneği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(1), 401-414. doi:10.26468/trakyasobed.396605
- Deniz, T. ve Zengin, N. (2018). Avrupa'da Basın ve Medya Haberlerinde Irkçılık, Yabancı Düşmanlığı Ve Türkiye Turizmine Etkisi. *Safran Kültür ve Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 5-15.
- Devakumar, D., Selvarajah, S., Abubakar, I., Kim, S.-S., McKee, M., Sabharwal, N. S., ... Achiume, E. T. (2022). Racism, xenophobia, discrimination, and the determination of health. *The Lancet*, 400(10368), 2097-2108. doi:10.1016/S0140-6736(22)01972-9
- Doğan, F. ve Ünal, S. (2021). Suriyeli Göçmenlere Yönelik Ayrımcı, Dışlayıcı Söylem ve Eylemlerin Meşrulaştırıcı Kaynakları: Mardin İli Örneği. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 2(3), 14-40. doi:10.52108/2757-5942.2.3.2
- DOKA. (2015). *Doğu Karadeniz Bölgesinde Arap Turizmi: Mevcut Durum ve Gelişme Stratejisi Raporu*. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı.
- Endrich, M. ve Michel, S. (2020, 5 Şubat). The Good Tourist, the Bad Refugee and the Ugly German: Xenophobic Activities and Tourism. SSRN Scholarly Paper, Rochester, NY. doi:10.2139/ssrn.3244464
- Erdoğan, M. M., Kavukçuer, Y. ve Çetinkaya, T. (2017). *Türkiye'de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Yönelik Medya Algısı (Analiz Raporu)*. Özgürlük Araştırmaları Derneği.
- Gürsoy, M. (2022). Covid-19 Pandemisinde Günah Keçisi Mekanizmasının Kurbanları Olarak Göçmenler. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (51), 255-274. doi:10.30794/pausbed.1032094
- Gyimóthy, S., Braun, E. ve Zenker, S. (2022). Travel-at-home: Paradoxical effects of a pandemic threat on domestic tourism. *Tourism Management*, 93, 104613. doi:10.1016/j.tourman.2022.104613
- Huang, Y., He, M., Li, A., Lin, Y., Zhang, X. ve Wu, K. (2020). Personality, Behavior Characteristics, and Life Quality Impact of Children with Dyslexia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(4), 1415. doi:10.3390/ijerph17041415
- Kock, F., Josiassen, A. ve Assaf, A. G. (2019). The xenophobic tourist. *Annals of Tourism Research*, 74, 155-166. doi:10.1016/j.annals.2018.11.005

- Lantz, B. ve Wenger, M. R. (2023). Anti-Asian Xenophobia, Hate Crime Victimization, and Fear of Victimization During the COVID-19 Pandemic. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(1-2), 1088-1116. doi:10.1177/08862605221086651
- Lantz, B., Wenger, M. R. ve Mills, J. M. (2023). Fear, Political Legitimization, and Racism: Examining Anti-Asian Xenophobia During the COVID-19 Pandemic. *Race and Justice*, 13(1), 80-104. doi:10.1177/21533687221125817
- Mamun, M. A. ve Griffiths, M. D. (2020). First COVID-19 suicide case in Bangladesh due to fear of COVID-19 and xenophobia: Possible suicide prevention strategies. *Asian Journal of Psychiatry*, 51, 102073. doi:10.1016/j.ajp.2020.102073
- Nowowiejska, J., Baran, A., Grabowska, P., Lewoc, M., Kaminski, T. W. ve Flisiak, I. (2022). Assessment of Life Quality, Stress and Physical Activity Among Patients with Psoriasis. *Dermatology and Therapy*, 12(2), 395-406. doi:10.1007/s13555-021-00662-1
- Pazhuhun, M., Shahraki, S. Z., Kaveerad, N., Cividino, S., Clemente, M. ve Salvati, L. (2020). Factors Underlying Life Quality in Urban Contexts: Evidence from an Industrial City (Arak, Iran). *Sustainability*, 12(6), 2274. doi:10.3390/su12062274
- Sevinç, B. (2019). Uluslararası Ekonomi ve Kültürlerarası Etkileşim Diyalektiğinde Arap Turist Anlatısını Çerçeveleyen Söylemler: Trabzon Örneği. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 18(4), 1310-1333. doi:10.21547/jss.557093
- Tokay Argan, M. ve Mersin, S. (2021). Life satisfaction, life quality, and leisure satisfaction in health professionals. *Perspectives in Psychiatric Care*, 57(2), 660-666. doi:10.1111/ppc.12592
- Trabzon İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). 404—File or directory not found. 11 Ağustos 2024 tarihinde <https://basin.ktb.gov.tr/TR-362803/trabzon39da-2023-yilinda-1-milyon-319-bin-299-turist- adresinden erisildi>.
- Wakili, J. ve Cangoz, İ. (2022). Gazetelerin İnternet Sitelerinde Afgan Göçmenlerin Temsili. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, (36), 34-60. doi:10.16878/gsuilet.1086587